

2003-10-22

Till
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Synpunkter på rapporten ”Föreningslivet i Sverige” Diarienummer Ju2003/5678/D

Härmed lämnar SIOS, Samarbetsorgan för 16 etniska organisationer i Sverige, synpunkter på rapporten om Föreningslivet i Sverige.

Inledning

Rapporten belyser och konsekvens beskriver utvecklingen när det gäller föreningslivet generellt. Trots att slutsatser kompletteras och vissa läge dras utifrån hittillsvarande forskning är de allmänna och riktiga men också i flera avseende inte giltiga för vissa föreningsgrupper. Det hade varit motiverat och viktigt att grundligare titta på utvecklingen när det gäller välfärdsuppdraget och folkstyrelseuppdraget inom vissa föreningsgrupper. Det hade säkert gett en mer nyanserad bild av utvecklingen och villkoren för dessa föreningsgrupper men också för föreningslivet i sin helhet.

Invandrarorganisationerna, *i det vidare kallade etniska organisationer*, berörs och påverkas av utvecklingen. När det gäller de etniska organisationernas utveckling så innehåller den flera dimensioner som inte sammanfaller med den genomsnittliga föreningen i den stora folkrörelsefamiljen. I rapporten gör man inte ens försök att titta på utvecklingen trots att det handlar om nyare rörelser och unga medlemmar samt att man i rapporten konstaterar att det ”svenska” föreningslivet inte återspeglar samhällets etniska och kulturella mångfald.

Det är anmärkningsvärt att SBC presenterar en statistisk undermåligt rapport när det gäller organisationerna bildade på etnisk grund. Förhållningssättet och ambitionen är svårförståeligt om man har i åtanke att SBC har varit pådrivande i etableringen av begreppet invandrare och personer med utländsk bakgrund. Den bristfälliga och otillförlitliga statistiken borde rymlingen ha lett till att man antigen erkänner brister och drar inga slutsatser eller tar fram de kända och säkerställda uppgifter när det gäller föreningar bildade på etnisk grund.. Det finns närmare 1 000 föreningar (förutom ungdomsorganisationerna) som samlar drygt 300 000 medlemmar (var tredje av hela gruppen utlandsfödda) av vilka är runt 100 000 aktiva och 20 000 har förtroendeuppdrag. Dessa uppgifter som både kommuner och Integrationsverket förfogar över är lätt tillgängliga och offentliga.

Vi har valt att lämna och föra fram allmänna synpunkter på de frågeställningar som tas upp under kapitel:

2:8 Diskussion

Enligt vår mening överensstämmer rapportens slutsatser i det stora hela både när det gäller utvecklingen under senare år och dagens verklighet. Här nedan följer dock några synpunkter på det presenterade och återkoppling/jämförelse i förhållande till de etniska organisationerna.

1 Åldrandet

Att föreningslivet har föråldrats överensstämmer med landets demografiska utvecklingen. Det visar på att en stor grupp av människor har fått ”tid och resurser över” och använt det för att engagera sig i föreningslivet. De viktigaste faktorer som påverkar engagemanget är tidsutrymme och hur starkt man är etablerad på arbetsmarknaden (säkert jobb, bra inkomster, fri arbetstid och rätten att ta ledigt). Att äldre är överrepresenterade har sin förklaring i att också en stor av de nu aktiva har varit aktiva hela livet. Trots överrepresentationen har samhället inte något särskilt stöd (möjligen med undantag av pensionärsorganisationer) riktat till de äldre.

Att vissa föreningsgrupper, bland andra de etniska organisationerna, har en stor andel av yngre är starkt beroende av att de föreningsgrupperna har mångfacetterad och åldersintegrerad verksamhet. Trots ungdomarnas omfattande delaktighet finns det dock påtagliga risker att även de föreningsgrupperna i framtiden inte klarar av återväxten. Detta beror bl.a. på den starkt separerade organiseringen mellan äldre och yngre och samhällets oförmåga att förstå betydelsen av åldersintegrerad verksamhet, både när det gäller att motverka ålders klyftor och för vitalisering och förnyring av föreningslivet. Det är en viktig frågeställning som borde belysas i framtida undersökningar och forskning.

2 Passiviseringen

Att antal medlemmar minskar har flera förklaringar. Genom ökad mångfald i föreningslivet har urvalet blivit större vilket inneburit att den enskilde har prioriterat temporära engagemang i vilka medlemskapet inte haft avgörande betydelse. Föreningslivet har allt mer drivits (genom styrning, medel, etc.) att genomföra öppen verksamhet så att deltagande blivit fragmentiserat och i första hand anpassad till deltagare/utövare. Den ”ideologiska” kopplingen och organisationens samhörighet har urholkats. För att nå ut till fler har organisationerna inte ställt kravet på medlemskap för att kunna delta i verksamheten. Snarare har medlemskapet (den administrativa hanteringen) blivit en ekonomisk belastning då samhällsstöd allt mer utgått från styrning och resultat tänkande. Detta har och kommer i framtiden att ha förödande konsekvenser inte bara när det gäller medlemskapsutvecklingen och den demokratiska processen.

När det gäller passiviseringen och medlemsutvecklingen i de etniska organisationerna är rapportens slutsatser missvisande. Den undermåliga statistiken kan inte ligga som underlag för några slutsatser. För att kunna ha en bra bild av utvecklingen krävs en omfattande analys i vilka parametrar som rekryteringsbas, förändring när det gäller nyinflyttning och övergång till andra organisationerna som ungdoms- och idrottsföreningar, etc. måste ingå.

4 Avpolitisering

När det gäller utvecklingen för politiska partier och att föreningslivet i överlag blivit allt mindre politisk så delar vi rapportens slutsatser. Särskilt viktigt och lika mycket negativ är utvecklingen där organisationernas roll från att vara identitetsbyggare utvecklas mot att vara intressebärare. Däremot håller vi inte med uppfattningen att det skulle vara en naturlig process eller ett försök från de ”gamla” organisationerna att överleva eller ett uttryck för en svårighet att vinna legitimitet för sitt uppdrag.

Att utvecklingen gått därhän skall svaren sökas i att statsmakterna har i allt större grad velat styra (styrda bidrag) föreningslivet. Detta har inneburit, för de starkt identitetsbyggande organisationerna, att deras ofta politiskt präglade krav har möts med motstånd. Deras erkännande som viktig aktör har ifrågasatts och i värjande från kraven har organisationerna sorterats bland vilka odemokratiska och lobbyintressen som helst. Detta bemötande har och kommer att få långtgående konsekvenser för den inre demokratiutvecklingen i organisationerna och den representativa demokratins byggsten som den fria och oberoende föreningslivet gör.

Att vissa, och tyvärr allt fler av de stora organisationerna, väljer den dogmatiska vägen att föra fram medlemmarnas intresse och, i en samförståndsanda anamma styrning, för att tillförsäkra sig stöd kommer att ha långsiktiga konsekvenser. Dessa har redan börjat yttra sig genom att de små som fortfarande agerar idétroget ”politiskt” utsätts för sanktioner dvs. tillmäts inte samma betydelse och därmed får minskat stöd. Detta är särskilt påtagligt när det gäller etniska och kvinnoorganisationer samt nya rörelser.

5 Det klassbaserade föreningslivet

Att det etablerade föreningslivet inte återspeglar den etniska sammansättningen är känt faktum. Här finns dock vissa nyanser eftersom återspeglingen handlar främst av underrepresentation i ledningar/styrelser och på det sättet återverkar på verksamhetsinriktningen. Däremot finns ett stort antal människor av annan etnisk bakgrund i bas och lokalverksamhet som ex. i idrottsrörelsen. Dessutom utgör, om man vill räkna in dem, föreningar bildade på etnisk grund en ansevärd del av den svenska folkrörelsefamiljen.

Föreningslivet i förändring: några perspektiv på omvärldsförändringar

6 Nya relationer till både stat och marknaden

SIOS instämmer med rapportens slutsatser att utvecklingen har påverkats av de nedskärningarna inom den offentliga sektorn. Huvudfrågeställning, anser vi, handlar om huruvida föreningslivet skall var ett komplement till det offentliga eller förmås att ta över en del av samhällets ansvar. Komplementet innebär i grunden att föreningarna kan behålla sin självständighet och ”vara en röst” men förlora statligt bidragsstöd medan en övertagande innebär i stort det motsatta. Här finns också nyanser, när en förening övergår att ge ”service” frivilligt och när den påtvingats. Här aktualiseras igen frågan om verksamhetsstyrda bidrag (projekt) och dess nackdelar när det gäller det inre demokratiska arbetet och den utåtriktade mer ”politiska” verksamheten.

7 Alternativa handlingsformer

Den ”negativa” utvecklingen inom föreningslivet har allt mer föranlett diskussion om huruvida de nya rörelser, oftast uppbyggda som nätverk, kan vara en mer anpassad form för framtida organisering. Vi anser att utgångspunkten i den diskussionen måste också vara huruvida vi vill ha en självständig och till det offentliga kompletterande föreningslivet eller

inte. Om vi vill ha det som ovan så borde det inte finns motsättningar mellan det tröga och demokratiska föreningslivet och nya, oftast övergående, organisering kring en viss aktuell och viktig fråga. Däremot anser vi att medlemskap är en förutsättning för den demokratiska strukturen och dess betydelse får inte förminska trots individualiseringen.

8 Diffus identitet

Vi vill betona betydelsen av att föreningarna/organisationerna kan utveckla och behålla sin identitet eftersom den är avgörande för medlemmarnas deltagande och den demokratiska skolningen. Bortfall i antal medlemmar har sin förklaring att organisationerna har i allt större omfattning försökt anpassa sig till utvecklingen och på det sättet slutat att vara en "röst". Det är också lika viktigt att få igång en diskussion om huruvida relationen till statsmakten kan byggas så att föreningslivet dels kan vara självständig och erkänd viktig aktör. Dels hur kan föreningslivet ta ansvar för sina åsikter och krav och på det sättet bidra till de gemensamma ansträngningarna för att utveckla och stärka välfärdssamhället. Detta är möjligt, anser vi, om ömsesidig respekt för de olika roller råder.

Folkstyrelseuppdraget i förändring

Vi delar rapportens beskrivning och särskilt i fråga om att föreningarna utvecklar människor kompetens som behövs i ett gemensamt beslutsfattande samt att föreningslivet tillför samhället en social infrastruktur av fria och offentliga rum där fria och alternativa dagordningar kan upprättas. Detta är särskilt viktigt för föreningslivet som är bildad på etniskgrund. De etniska organisationerna är för många den första fria arena att skolas i demokrati och som ofta leder till samhällsengagemang i stort. De etniska organisationerna präglas fortfarande av stort engagemang och ideella insatser (jämförelseviss dom de etablerade organisationerna för 20 år sedan) men utvecklingen för de , trots förnygringen (flyktingar, nyinflyttade), kommer att likna den övriga föreningslivet om åtminstone rymliga och lika villkor inte tillförsäkras.

Ett nyanserat folkrörelseuppdrag

Vi delar de slutsatser som dras särskilt när det gäller behovet av att kommuner och staten gör en generell översyn av folkrörelsepolitiken om man betraktar föreningarna som en viktig del av politiska infrastrukturen. En infrastruktur där föreningar kan utveckla sin självstyrelse och slippa bli en del av vare sig stat, kommun eller marknad är självklar utgångspunkt för oss.

Avslutningsviss

Rapporten har brister när det gäller statistiken om "invandrarföreningar". Det är beklagligt eftersom man kunnat med större engagemang säkerställa vissa uppgifter från andra (kommuner, Integrationsverket) källor. Att kunna jämföra det etniska organisering (startade under 50-talet) och de processer som påverkar dess utveckling i jämförelse med den etablerade (för 100 år startade) föreningslivet hade varit mycket värdefullt.

En annan och viktig aspekt som inte kommit fram tydligt är huruvida de olika och ojämlika villkor som råder mellan olika föreningsgrupper påverkat utvecklingen eftersom rapportens slutsatser är generella.

SIOS styrelse

Panos Oulis
ordförande

Milinko Mijatovic
föredragande